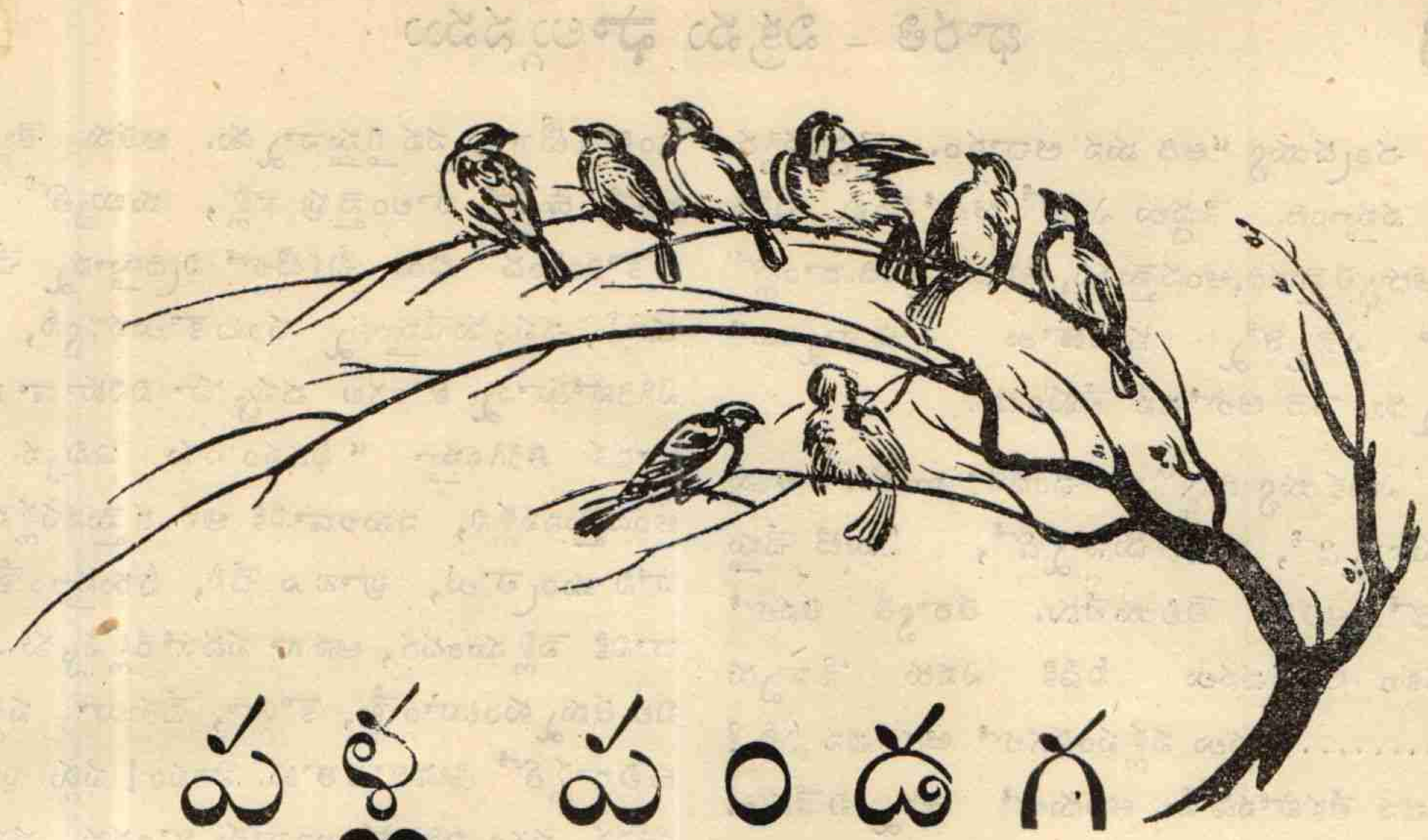

పళ్ల పండగ

[కథానిక]

శ్రీ తేకుమళ్ల కామేశ్వరరావు

ఎప్పటిలాగే ఎరుకయ్య రోజల్లా పచ్చజొన్న చేలో ఆలోచనలతోటే పనిచేశాడు. సాయంత్రం ఆలోచనలతో నిండి చింతలగూడానికి వచ్చాడు. కాళ్లూ, చేతులూ కడుక్కున్నాడు. గుడిసెవెనకాల రావిచెట్టుచుట్టూ ఉన్న దిమ్మమీద కూచున్నాడు. ఆలోచనలో మునిగిపోయాడు. కొంతసేపటికి నెమ్మదిగా "మా కిక్కడేమీ పులులబాధ లేదు, ఎలుగొడ్ల బాధా లేదు, చేలకి అడివిపందుల బాధకూడా కనబడదు. మాపశువులు సుఖంగా పడుక్కుని నెమరు వేస్తున్నాయి. నాలుగుతరాలకిందటే కొండల్లో ఉన్న గూడేన్నీ, దానితో మా బాధల్నీ విడిచిపెట్టి వెల్లడి ప్రదేశం వచ్చిచేరుకున్నాం. పాలగడ్డ జీవనది. మాకు నీళ్లకి లోటు లేదు; మాపంటల కేమీ లోటు లేదు. ఇన్ని సౌఖ్యాలు ఉన్నా మా అడివిజాతిని—కాదు, అడవులూ, కొండలూ విడిచిపెట్టేశాముకదా!— మా వెల్లడిజాతిని తెలుచుకొంటూంటే నామనస్సులో చద రంత కారుమబ్బు బయలుదేరి లోపలంతా ఆవరించి మెరుపులతోటీ, ఉరుములతోటీ బైటికి వచ్చి బ్రహ్మాండ మంతా బద్దలుచేసి, నన్ను బాధపెడుతుంది. మావాళ్లు చేసే పనులు ఏమని తెలుచుకోను! ఆడవాళ్లకి అందం కోసమని పళ్లు ఊడకొడతారు. దాన్ని 'పళ్లపండగ' అంటారు. ఆవిషయం తెలుచుకొంటూంటే నాకు ఏడుపు వస్తూంది. ఏడుపేకాదు నవ్వుకూడా వస్తూంది. ఎంత అజ్ఞానం! ఎటువంటి జాతిరా దేవుడా! మాకు ఎటువంటిపండగ కల్పించావు గంగమ్మతల్లీ!" అని విచారంతో అనుకున్నాడు. కొంతసేపటికి చటాలున జాగ్రత్తపొంది "మాతమ్ముణ్ణి అడిగి చూస్తాను. వాడు ఏమంటాడో" అనుకొని కొంత ఉత్తేజం పొందాడు.

గుడిసెలోంచి చంద్రయ్యరాకకోసం ఎరుకయ్య చూశాడు. కొంతసేపటికి, చంద్రయ్య, చేత్తో పూరిడి పిట్టపంజరం పట్టుకుని ఇవతలికి వచ్చాడు. ఎరుకయ్య "చంద్రయ్యా!" అన్నాడు.

"అన్నయ్యా!" అంటూ చంద్రయ్య దగ్గరికి వచ్చాడు. పంజరం కింద పెట్టాడు.

ఎరుకయ్య పూరిడిపిట్టనిగురించి రెండుమూడు ప్రశ్నలు వేశాడు. తర్వాత చంద్రయ్యయోగక్షేమాలు ప్రత్యేకంగా అడిగాడు. పిమ్మట "ఒరే తమ్ముడా! పళ్లపండగనిగురించి నీ అభిప్రాయ మేమిటి, అది మంచిదా చెడ్డదా?" అన్నాడు జంకుని కనపరచక.

చంద్రయ్య "అది మన ఆచారం. పెద్దలదగ్గిర నుంచీ వస్తూంది. పెద్దలు ఎంతో ఆలోచించి చేసిన పని. అద్భుతమైనది, అందమైనది, అవసరమైనది. దాంట్లో ఇంకా ఎన్నెన్నో సుగుణాలు ఉన్నాయి" అన్నాడు, వేరే ఆలోచన లేకుండా.

ఎరుకయ్య దిగ్భ్రమ చెందిపోయాడు. తాను నిలుచున్నాడో, కూచున్నాడో, ఏమిటి చేస్తున్నాడో అతనికి తెలియలేదు. తర్వాత తనలో "ఈరకం ఆలోచనలు వీడికి ఎవరు నేర్పారు .... అసలు పళ్లపండగలో ఆలోచన ఏదీ? ఆలోచన లేకపోవడమే అందులో ఉన్న విశేషం. పెద్దల దగ్గరనుంచీ ఈ ఆచారం వస్తూంది. నిజమే! ఆలోచన లేకుండా అనుసరిస్తున్నాం. ఇలాగ ఇలాగని దానిని గురించి ఆలోచించినవాడెవడు? తర్కించినవాడెవడు? ఎవడేనా దాని విషయమై తర్కించి దాని మంచిచెడ్డలు చెబితే మండిపడతారు" అని అనుకొని చంద్రయ్యతో "అబ్బాయీ! నువ్వు దాని మంచిచెడ్డలు ఆలోచించు. బాగా ఆలోచించు. నాకు ఎల్లుండి చెప్పు, తొందరలేదు. నేను అడిగిన ప్రశ్నకి ఉన్నపాటున జవాబు చెప్పవలసిన జరూరు లేదు. నువ్వు నిష్పక్షపాతంగా ఎలాగ చెప్తే అలాగ నడుచుకుంటాను. విన్నావా?" అన్నాడు ప్రశాంతంగా. అందుకు చంద్రయ్య "ఆలోచించకుండా చెప్పాననుకున్నావేమిటి?" అని కండబద్దలయినట్టు నవ్వాడు. ఎరుకయ్య తనలో "వీడు చెయ్యనిపని చేసినట్టుగా ప్రశంసించుకుంటున్నాడు" అనుకుని, విరుచుకువచ్చే చిరునవ్వు ఆపుకొని "అలాగకాదు, ఎల్లుండివరకూ అక్కర్లేదు. నువ్వు రాత్రల్లా ఆలోచించి రేపు నాకు చెప్పు. అంతేనే నడగడం. ఇంక నాకు మారు చెప్పవద్దు" అన్నాడు ఖచ్చితంగా. చంద్రయ్య చిరునవ్వు ఆపుకొని, మరికాస్సేపటికి పంజరం తీసుకొని వెళ్లిపోయాడు.

ఎరుకయ్యమనస్సు చాలా కలతగా ఉంది. అతను ఏపనిచేసినా ధ్యానం మరొకచోట ఉంచుకునే చేస్తున్నాడు. తన భార్యతోకాని, లేక అంతకంటే ప్రియమైన తమ్మునికొడుకుతోకాని మాట్లాడేటప్పుడు కూడా అతను అనవలసిన మాట ఒకటీ, అనేమాట ఇంకొకటీగా ప్రవర్తిస్తున్నాడు. అతను తెల్లారకుండానే ఉట్టినే పొలంవైపు వెళ్లి, మబ్బుతో నిండిన ఆకాశంకింద చిరుచీకటిలో నిద్రిస్తూన్న చేలవైపు చూసి, చప్పుడుచేస్తూన్న పంటకాలువ ధ్వనీ, రివ్వున ఎగిరిపోతూన్న కొంగల చప్పుడూ వినికూడా మనస్సు మారక తిరిగివస్తూ "భగవంతుడు ఇచ్చిన పళ్లని, అందమైనపళ్లని, నమలడానికి అవసరమైనపళ్లని లేనిపోని మంత్రాలు, పూజలు చేసి, ఏడుస్తూంటే, ఆడదానికి పెళ్లిముందర, అనగా పదహారేళ్లప్పుడు — విలవిల తన్నుకుంటూంటే, కాళ్లూ, చేతులూ పట్టుకుని, ఉలిరాళ్లతో ఊడకొడతారు. పాపం! పళ్లు పూర్తిగా ఊడక సగం విరిగిపోయినవాళ్లు కొందరు, పక్కపళ్లు కదిలి జన్మంతా బాధపడేవాళ్లు కొందరు. ఏమి అందం చెప్మా ఇది! బోసినవ్వు అందరూ! మేము ముని పళ్లతో కొరికేది వాళ్లు కుక్కలలాగ, పందులలాగు, పిల్లులలాగు దంతాలతో నములుతూఉంటే అందరూ! మా మొగాళ్లు నవ్వుతూంటే, నల్లని మబ్బులో మెరుపులాగ, మల్లెపువ్వుల తీగలాగ, ముత్యాల సరంలాగ మెరిసిపోతాయి పళ్లు. ఆడవాళ్లు నవ్వుతూంటే వికారపు రాక్షసినవ్వులాగ నాకంటికి కనపడుతుంది. అందరి కళ్లూ భగవంతుడెలాగు చేశాడో కాని! భగవంతుడు చేసిన కళ్లో, ఆచారం చేసిన కళ్లో వాళ్లవి!" అని తీవ్రంగా ఆలోచన సాగించాడు. మరికొంతసేపటికి బాగా తెల్లారింది. తూర్పున మబ్బు చెదిరిపోయింది. నీరెండ ప్రపంచాన్ని తేజోవంతం చేస్తూంది. మంచుకి తడిసిపోయిన గుడిసెలమీద సూర్యుని లేతకిరణాలు పడగా గుడిసెలు తెల్లమేఘాలలాగ మెరుస్తున్నాయి. ఎరుకయ్య గుడిసెకి వస్తూ ఆందోళనగా "తమ్ముడు ఏమిటి చెప్తాడో ఏమిటో?" అని గాబరాపడుతున్నాడు. అతని తల వేడిగా ఉంది. రాత్రింబగళ్లూ ఆలోచనలతో నిండి ఉండడంవల్లా, రాత్రిళ్లు తిన్నగా నిద్రలేకపోవడంచేతా, అతను నడుస్తూండగా కాళ్లూ, చేతులూ, మొహం చెమటలు పోస్తున్నాయి.

చంద్రయ్య కాలకృత్యాలు తీర్చుకుని, చెవుల్లో మందారపువ్వులు పెట్టుకొని, వెదురుపేళ్లపళ్లెంతో

గన్నేరుపువ్వులు, పారిజాతాలు, మందారపువ్వులు, బంతిపువ్వులు తెస్తున్నాడు. ఎరుకయ్య చంద్రయ్యని చూసి హఠాత్తుగా ఆగిపోయాడు. ఎరుకయ్య రావడం చూసి చంద్రయ్య నిలబడ్డాడు. ఎరుకయ్య కంగారుగా బయలుదేరాడు. చంద్రయ్యదగ్గరికి వచ్చి పళ్లెంలో పువ్వులు తీసుకుని చెవుల్ని ధరించి ప్రశాంతమైన మొహం కనబరిచి "ఏమంటావు?" అన్నాడు.

చంద్రయ్య ఊరుకున్నాడు.

మెరుపులాంటి ధైర్యం పుట్టి మాయమయింది ఎరుకయ్యలో. అతను "మనస్సుకి తోచిన విషయమే నాకు కావాలి" అన్నాడు ప్రయత్నంలేక.

చంద్రయ్య ఊరుకోగా ఎరుకయ్యకి ధైర్యం కలిగింది. "ఆలోచిస్తే ఆలాగే ఉంటుంది అబ్బాయీ!" అన్నాడు.

చంద్రయ్య మళ్లీ ఊరుకున్నాడు.

తన తమ్ముడికి కూడా తనకి తోచినట్టే తోచిందనే ఉత్సాహం మనస్సుని ఊపివెయ్యగా ఎరుకయ్య "జాతి అంతా ఇలాగ ఉండడం ఆశ్చర్యంవేస్తూంది." అన్నాడు గంభీరంగా.

చంద్రయ్యధ్యానం ఎరుకయ్యమాటలమీద ఉన్నా, రంగురంగుల పువ్వులమీద దృష్టి మారుతూంది.

"ఎవరికి వాళ్లు ఆలోచించుకుంటే చూశావా?" అని చంద్రయ్య ఆత్మస్తుతి కలిగేటట్లా అని, ఉత్సాహం పట్టలేక "మనం కొండయ్యని అడుగుదాం పద" అని అడుగువేశాడు ఎరుకయ్య.

"భోజనం చేశాక" అన్నాడు చంద్రయ్య.

ఇద్దరూ చల్దన్నం తిన్నారు. తింటూన్నంతసేపూ మనస్సులు అక్కడ లేవు. ప్రపంచమంతా దిగ్విజయం చేసివచ్చినట్టుగా ఎరుకయ్యమనస్సు ఉత్సాహపడుతూంది. కాని బైటికి అతను కనపరచడం లేదు. చంద్రయ్య పరధ్యానంగా భోంచేసి, లేవడం మాటే మరిచిపోయి కూచున్నాడు. ఎరుకయ్య లేచి తమ్ముణ్ణి లెమ్మన్నాడు.

* * *

కొండయ్య గుడిసెఇవతల ఊరికే చల్లగాలికి నిలుచున్నాడు.

"కొండయ్యా!"

"ఏం ఎరుకయ్యా! తమ్ముణ్ణి వెంటపెట్టుకు వచ్చావు?"

"చల్దన్నం తిన్నావా?"

"అయింది. పొలంమీదికి వెళ్లబోతున్నా."

"మేముకూడా వస్తాం పద"

"పని ఆట్టే లేదు, మరెందుకు?" అని కొండయ్య వెనక్కి తగ్గబోయాడు.

"సరదాగా పోదాం" అన్నాడు ఎరుకయ్య.

కొండయ్య గుడిసెలోకి వెళ్లి కర్ర చేత్తో పట్టుకొని, జోడు తొడుక్కొని పైమీద గుడ్డ వేసుకొని వచ్చాడు. అంతా నడుస్తున్నారు.

"కొండయ్యా!" అన్నాడు ఎరుకయ్య.

"ఓయ్!"

"కొండయ్యా! నీ పళ్లు ఎలాగ మెరుస్తున్నాయో ఆ లేత సూర్యుడి కిరణాలకి. అలాగే చూడాలని ఉంది సుమా!"

చంద్రయ్య మాట్లాడకుండా వింటున్నాడు.

"ముత్యాల పేరులాగ ఉంటాయి నాపళ్లు, ఇంకా ఇప్పుడు వన్నె తగ్గిపోయాయి కాని"

"తళతళ మంటున్నాయి నక్షత్రాలలాగ"

"పళ్ల కుండే అందం దేని కుంది?"

"పళ్లే అందమంటావు?"

"కాకపోతే!"

"పళ్లు ఊడకొట్టుకుంటేనో?"

"అందం లేదు గిందం లేదు, పిల్లకాకి నోరులాగ"

"అయితే, కొండయ్యా! ఆడవాళ్ల పళ్లు ఊడకొట్టిస్తామేం?"

"ఆడవాళ్లకి అలాగ ఉంటేనే అందం!"

ఎరుకయ్య నవ్వూ, కోపం ఆపుకొని "అదేమిటయ్యా, అలాగ మాట్లాడతావు? ఇప్పుడేకాదూ

అన్నావు, పళ్లుంటే అందమని, పళ్లు ఊడకొడితే అసహ్యమని?"

"ఔను, మొగాళ్ల సంగతి చెప్పాను. ఆడవాళ్ల సంగతి చెప్పలేదు."

"పళ్లు లేకపోతే ఆడవాళ్లకి మట్టుకు అందం ఎలాగయ్యా?" అన్నాడు ఎరుకయ్య.

"అబ్బెబ్బే! ఎంతమాట! అందమంటే అదే! ఆ విషయం తెలిసే మనపూర్వులు ఆడవాళ్లకి పళ్లు ఊడకొట్టారు. వాళ్లు తెలివితక్కువవాళ్లు కారు మనలాగ"

"అయితే పళ్లుంటే అందం అనే మనమే తెలివితక్కువవాళ్లం. ఏమంటావు?"

"నిస్సందేహంగా! వాళ్లెంత ఆలోచించి ఏర్పాటుచేశారో ఆ ఆచారం"

"అయినా ఆలోచిద్దాం!"

"ఆలోచించినా తేలేదంతే."

చంద్రయ్య అందుకున్నాడు: "ఆలోచించి చూడు."

"అయితే ఇప్పటివరకూ ఆలోచించనేలేదంటావేమిట్రా" అన్నాడు కొండయ్య.

"నేను ఏమీ అనను. నేను అనేది ఒకటే. ఆలోచించి చూడమన్నాను" అన్నాడు ఎరుకయ్య

"నేను అనేదీ అంతే"అన్నాడు చంద్రయ్య.

"ఆలోచిస్తే మరింత అవుననిపిస్తుంది. ఆసంగతి ఎరిగే మొట్టమొదటే చెప్తున్నా"అన్నాడు కొండయ్య తన తెలివితేటలు గ్రహిస్తూ.

"నే నడిగేది నిన్న మరేం లేదు. నాకు ఏవిషయమైనా రేపు చెప్పు. నేను నీకు నచ్చచెప్తున్నాననుకుంటున్నావేమో? నాకు చేతకాదు. నేను అడిగేది ఇంతే. నువ్వు ఆలోచించుకో. నీమనస్సు నడుగు. ఏది న్యాయమో అది తేల్చుకో. తేలిన విషయం రేపు నాకు చెప్పు" అన్నాడు ఎరుకయ్య. కొండయ్య ఏదో చెప్పబోయేడుకాని చంద్రయ్యకూడా "రేపు చెప్పు. ఇవాళ ఏమీ అనవద్దు. అనుభవంమీద నేను చెప్తున్న మాటలు ఇవి. నామాట విను"అన్నాడు.

ఎరుకయ్య అనేకసార్లు ఎంతమందికో నచ్చజెప్పబోయి విగిపోయాడు. మనుష్యులు వాదనకి ఒప్పుకోరనీ, తమంతట తాము ఆవిషయమై ఆలోచించినప్పుడే వారు దారికి వస్తారనీ ఎరుకయ్య అనుభవం.

ఎరుకయ్య కొండయ్యదాపుకి వచ్చాడు. కొండయ్య తన మనస్సులో ఉండే అభిప్రాయం రహస్యంగా చెప్పాడు. కాని ఆచారం, పెద్దలఆచారం, పూర్వులు గొప్పవారు, మన సంప్రదాయం, మన మతం అని ఏమేమిటో దానికి అడ్డుగా చేర్చబోయాడు. ఎరుకయ్య అన్నాడు: "నాకు కావలసింది నీమనస్సు చెప్పే న్యాయంకాని మరేమీ కాదు. నీమనస్సు నువ్వు విప్పిచెప్పినందుకు సంతోషిస్తున్నాను" అతను మనస్సులో ఎంతో ఆనందపడ్డాడు.

ఎరుకయ్యా, చంద్రయ్యా తిరిగి ఇళ్లకి వస్తూండగా చలమయ్య ఎదురయాడు. పళ్లపండగని గురించి ఎరుకయ్య చలమయ్యని అడిగాడు. అందుకు అతను నేను ఆలోచించనన్నాడు. ఎరుకయ్య ఏమీ చెయ్యలేకపోయాడు. చలమయ్యతో మాట్లాడుతూన్నప్పుడు దగ్గిర చింతయ్యకూడా ఉన్నాడు. చింతయ్య గూడెంలోని పెద్దమనుష్యులలో లెక్క. అతనంటే ఎరుకయ్యకి ఇష్టం. చింతయ్యా ఎరుకయ్య చెప్పిన విషయాలు మనస్సుకి పట్టించుకున్నాడు.

ఎరుకయ్య యోచిస్తున్నాడు: "ఈమోస్తరుగా ప్రతీవాడికీ బోధపరచడం నాతరమా? ప్రతివాడికీ బోధపడుతుందా? బోధపడనివాడివల్ల సంఘానికి అపకారం జరగవలసిందేనా? అందరికీ బోధపడేంతవరకూ మనం ఆగితే ఎన్ని పురుషాంతరాలు పడుతుంది, ఎన్ని శతాబ్దాలు పడుతుంది? అన్ని శతాబ్దాలకైనా ఈపని జరుగుతుందనే నిర్ధారణ ఏమిటి? క్రమేపీ ఈ విషయమై ప్రజ ఆలోచన మానెయ్యకూడదా? ఇందరికీ నచ్చచెప్పి వారిచేత పనిచేయించడానికి పూనుకోడం సబబైనపనా?"

చింతలగూడెంలో చిన్నా పెద్దా వెయ్యిమంది ఉన్నారు. కులపెద్ద ఉన్నాడు. అతని పేరు జాలయ్య.

జాలయ్యమాటే గూడెమంతటికీ శాసనం. అతనే రాజు. అతనే మతాధికారి. అతను చెప్పిందే వేదం.

జాలయ్యకిముందు మేలయ్య కులపెద్దగా ఉండేవాడు. అతనికాలంలో జాతి కంతా బోలెడంత ఉపకారం జరిగింది. గూడెంమీదకి ఒక అడివిజాతి వారు దండెత్తి వచ్చారు. మేలయ్య వారిని ఓడించి తరిమివేశాడు. జాలయ్యకి అటువంటి బాధ లేవీ లేవు. దేవతలకి జాతరలు చెయ్యడం, గూడెంలో వచ్చిన తగవులు తీర్చడం, పంటల విషయంలో శ్రద్ధ కనపరచడం — ఇవే అతను చేస్తున్న పనులు.

ఎరుకయ్య అనేకమందికి తన ఊహలు తెలియపరుస్తున్నాడు. ఆలోచించ మంటున్నాడు.

ఎరుకయ్యకి పిల్లలు లేరు. చంద్రయ్యకిమాత్రం ఒక కొడుకు. తన ఇంట్లో తన అభిప్రాయాలు ఆచరించే అవకాశమే లేకపోయింది. కొండయ్యకి కూతుళ్లున్నారు. ఇద్దరు పెళ్లీడుపిల్లలు.

ఒకరోజు సాయంత్రం ఎరుకయ్య కొండయ్య గుడిసెకి వెళ్లాడు.

"తమ్ముడా! విశేషా లేమిటి?"

"ఉంటే నువ్వు చెప్పు."

"పిల్లల పెళ్లిళ్లమా టేమిటి?"

"చెయ్యకపోతే ఎలాగ? వాళ్లు ఇంకా ఏ విషయం నాతో చెప్పడం లేదు."

"మరి పళ్లపండగమా టేమిటి?"

"చేద్దాం అదీను"

"చేద్దాం!" అని ఆశ్చర్యపోయాడు ఎరుకయ్య. "చెడ్డదనుకున్నాం కాదుటయ్యా!" అన్నాడు.

"మన మొక్కళ్లమే కాదుకదా చేసేది"

"మనం దారితీస్తే అందరూ తీస్తారు"

"అందరూ ఎప్పుడూ తియ్యరు, ఎవడి దోవ వాడిదే. తొందరపడి చేసినందుకు మనమే అనుభవిస్తాం. కులపెద్ద వెలివేస్తాడు. చచ్చేమన్నమాటే. అంచేత దేని దోవ దానిది. ఆలోచనకీ, ఆచారానికీ సంబంధం లేదు."

"అంతేనా?" అని అణుచుకున్న ఆశ్చర్యంతోటీ, కోపంతోటీ అన్నాడు ఎరుకయ్య.

"సందేహం లేకుండా!"

"ఇన్ని తెలిసినవాడివి నువ్వు ఇలాగ చేస్తావనుకోలేదు" అన్నాడు శాంతం తెచ్చుకుని ఎరుకయ్య.

"తెలిస్తే మట్టుకు చేస్తానని నిర్ణయ మేముంది? వెనక మనలాంటివాళ్లు ఎంతమంది మనలాగ అనుకొని ఉండరు! వాళ్లంతా చేశారా ఏమిటి?"

"మంచిపని చెయ్యడానికి స్వతంత్రం లేదంటావు?"

"సంప్రదాయంకంటే సాధ్యమైనదేదీ లేదు."

"నీ మనస్సులో పళ్ల పండగంటే అభిప్రాయమేమిటి?"

"వెనకే చెప్పాను. మళ్లీ ఎన్నిసార్లు చెప్పిస్తావు?"

కొండయ్యఅభిప్రాయం మారనందుకు ఎరుకయ్య సంతోషించాడు. "అనుకున్నది చెయ్యడానికి ధైర్యం లేదు మనకి" అని పైకి అన్నాడు.

"చేస్తే అందరం చెయ్యాలి. లేకపోతే అందరం మానెయ్యాలి"

"అందరం ఎలా చేస్తాం? ఆలోచించమంటే ఆలోచించనివాళ్లు ఎంతమంది లేరు? ఔనంటావా?"

"నిజమే."

"మరి అందరూ ఎలాగ చేస్తారు ఒక్కమాటు?"

"నిజమేనయ్యా! నే నావిషయమై ఏమీ చెప్పలేనుగాని నేనుమట్టుకు చేసే దేమిటో చెప్పాను"

"అది రావలసిన మార్పే అంటావు."

"అక్షరాలా. అయితే నేను మట్టుకు చెయ్యలేను."

కొండయ్యఅభిప్రాయానికి ఎరుకయ్య సంతోషించాడు. ఎరుకయ్య రహస్యంగా ఒకవిషయం చెప్పాడు: "అబ్బాయీ! నువ్వు చేసినా చెయ్యకపోయినా న్యాయమని తోచిన నీ అభిప్రాయాన్ని మట్టుకు వ్యాపింపచెయ్యి."

"అవశ్యం" అన్నాడు కొండయ్య.

ఒకరోజున ఎరుకయ్య కోనయ్యదగ్గరికి వెళ్లాడు. వెనక అతనితో పల్లపండగ విషయం ముచ్చటించి అతని అభిప్రాయం తెలుసుకున్నాడు. "కోనయ్యా! మీ అమ్మాయి మర్రయ్యగారి వానయ్యని పెళ్లాడతా నంటూందిట?" అన్నాడు.

"ఔను. తొందరలోనే శుభకార్యం జరుగుతుంది"

"పల్లపండగ జరగదన్నమాటేనా?"

"ఎవ రన్నారు?"

ఎరుకయ్య నిర్ఘాంతపోయాడు. కోనయ్య తన అభిప్రాయం అప్పుడలా వెలిబుచ్చి ఇప్పుడిలాగ మాట్లాడడం ఎరుకయ్యకి ఆశ్చర్యంవేసింది. "అది కాదు కోనయ్యా! మీ అమ్మాయికి పల్లపండగ చెయ్యవుకదా అంటున్నా" అన్నాడు.

"అదే, ఎవరన్నారని అలాగంటున్నావు?"

"నువ్వు మరి అప్పుడు అది మంచి ఆచారం కాదన్నావు కాదూ?"

"అప్పుడు తెలివితక్కువగా అన్నాను. అంతకంటే మంచి ఆచారం లేదని ఆ ఉత్తరక్షణమే అనిపించింది. మరొకక్షణం నువ్వు ఉండేవుంటే నీతో అప్పుడే చెప్పేవాణ్ణి అది గొప్ప ఆచారమని."

ఎరుకయ్య జాగ్రదవస్థని నమ్మలేకుండా ఉన్నాడు. "ఆచారానికి ఎదురు వెళ్లలేక కోనయ్య ఆ పల్లపండగని గొప్పదనికూడా పొగుడుతున్నాడు" అని మనస్సులో అనుకున్నాడు. పైకి "నువ్వు ఎలాగ చేస్తే చేశావు. కాని పల్లపండగనిగురించి నీకు మనస్సులో ఉన్నఅభిప్రాయం చెప్పు"అని విస్పష్టంగా అన్నాడు.

"నే నిప్పుడు చెప్పేది నా అభిప్రాయమే. నాకు మరొక అభిప్రాయం లేదు."

కోనయ్యమాటలు అబద్ధ మని ఎరుకయ్య "నువ్వు నీఇష్టం వచ్చినట్టు చెయ్యిగాని నీ అంతరాత్మ అనే మాట లేమిటి?" అన్నాడు.

"నా అంతరాత్మ అనేదా, అందరూ ఎలాగ చేస్తే అలాగ చెయ్యమని. అంతేగాని మరొక దోవకి వెళ్లకు అని."

కోనయ్యమనస్సు ఎరుకయ్యకి బోధపడింది. అతనితో వాదించి లాభం లే దనుకొన్నాడు. "అయితే మరి వెళతాను. ఇంకా ఆలోచించు. తొందరపడవద్దు. మన పక్షంవాళ్లం చాలామంది ఉన్నాం. ఒంటరిగాణ్ణయిపోతానని నువ్వు భయపడనక్కర్లేదు"అని ధైర్యం చెప్తూన్నట్టు పలికాడు. కాని కోనయ్యకి వేరే ఆలోచన లేదు. ఎరుకయ్య లేచి వెళ్లిపోయాడు.

ఎరుకయ్యా, అతని బృందం గూడెంలో అనేకమందికి తమ ఉద్దేశాల్ని వ్యాపింపచేశారు. మనస్సులోంచీ ఒప్పుకున్నవాళ్లు కొందరు, ఎరుకయ్యపలుకుబడికి హడిలి ఔనన్నవాళ్లు కొందరు, లోపల మంచిదనుకొని పైకి ఆమాట అనడానికి భయపడేవాళ్లు కొందరు, సంప్రదాయంకంటే మెరుగైనది లేదనేవాళ్లు కొందరు; ఏపద్ధతైతే మన కేమిటి ఇలాగ జరిగిపోనిద్దురూ అని తలచేవాళ్లు కొందరు—ఇలాగ నానా విధాలుగా ఉన్నారు.

ఎరుకయ్యసంస్కరణోద్దేశం కులపెద్ద జాలయ్య నోటీసులోకి వెళ్లింది. జాలయ్య మండిపడ్డాడు. గూడెంలో ముఖ్యుల్ని కొందరిని రప్పించాడు. ఎరుకయ్య వ్యవహారం చెప్పి అతనికి శిక్ష విధించవలసిందనీ, ఆ నేరానికి అతన్ని చెట్టుకి తలకిందులుగా కట్టి వారంరోజులుంచాలనీ చెప్పి, ఎరుకయ్యని తన దర్శనానికి రమ్మని కబురుపంపాడు.

ఎరుకయ్యకి అన్నివిషయాలూ తెలిశాయి. అతను జాలయ్యదర్శనం తొందరలోనే చేస్తానని వర్తమానం పంపాడు. ఎరుకయ్యకి జరగబోతూన్న ఆపద విని అతని అనుచరులు అతనిదగ్గరికి వచ్చారు. మార్గాంతరం తెలియజేయవలసిం దన్నారు. జాలయ్యమీదికి యుద్ధానికి వెళ్లడానికి సిద్ధంగా ఉన్నామని చెప్పి పొదులలోంచి బాణాలుతీసి విల్లు లెక్కుపెట్టి, అతని ఆజ్ఞకోసం ఎదురుచూస్తున్నా మన్నారు. ఎరుకయ్య సంతోషించాడు. తొందరలోనే తన ఉద్దేశం తెలియ

జేస్తా నని చెప్పాడు. వారిలో మంచి వీరులైనవారినీ, ఆలోచనపరుల్నీ పన్నెండుమందిని ఎంచి ఎరుకయ్య వారితో మంత్రాంగం జరిపాడు. యుద్ధం ప్రకటించవలసిందే అని వారు ఆలోచన చెప్పారు. కాని ఎరుకయ్య "మనం రహస్యంగా ఒకపని చెయ్యాలి. అది రెండోవాడికి మీవల్ల తెలియకూడదు. జాలయ్య యుద్ధానికి సిద్ధపడిఉంటాడు. కాని మరోకరకమైన ఉపకారం జరుగుతుందని తలచిఉండడు. మీరు రహస్యంగా అతన్ని బందీచేసి దూరంగా ఏ అడవుల్లోనో, కొండల్లోనో దాచెయ్యండి. జాతికి అధికారిని నే నవుతాను. జాతికి మంచి అని మనకి తోచిన ఆజ్ఞలు అమలులో పెడదాము"అని గంభీరంగా చెప్పాడు. ఎరుకయ్యబుద్ధివిశేషానికి మంత్రులు ఆశ్చర్యపోయారు.

*   *   *

జాలయ్య ఏమయిందీ ఎవరికీ తెలియదు. గూడెమంతా అట్టుడికినట్టు ఉడికిపోతూంది. జాలయ్య న్యాయంగా ఉండనందుకు దేవతలు అతన్ని నాశనం చేశాయని కొందరూ, న్యాయంగా ఉండినందువల్ల దేవతలలో కలిసిపోయా డని కొందరూ, ఎరుకయ్య తన అనుచరులచేత చంపించాడని కొందరూ-అందరూ తలోవిధంగానూ చెప్పుకుంటున్నారు.

ఎరుకయ్య గూడేనికి. రాజయాడు. ఉత్తరక్షణంలోనే పళ్లపండగ ఉండకూడ దని శాసించి, ఉల్లంఘించినవారిని చెట్టుకి తలకిందుగా నాలుగురోజుల పాటు వేళ్లాడకడతానని గూడెమంతా చాటింపించాడు. కొందరు ఏమయినాసరే పళ్లపండగ చేస్తా మన్నారు. మరికొందరు అధికారిఆజ్ఞ మీరమన్నారు. కొందరు తాము కోరుకుంటూన్న మార్పు వచ్చిం దన్నారు. ఇంకా కొందరు భూలోకం నాశనమయిపోడానికే ఈ ఆజ్ఞ వచ్చిం దన్నారు.

కొండయ్య తన కూతుళ్లకి పళ్లపండగ చెయ్యడానికి పూనుకున్నాడు. ఎరుకయ్యభటులు వచ్చి కొండయ్యని రెక్కలువిరిచికట్టి తీసుకువెళ్లి చెట్టుకి తలకిందులుగా కట్టారు. తనని రక్షించవలసిందనీ, తప్పు చేసినందుకు క్షమించ కోరుతున్నాననీ కొండయ్య బతిమాలుకున్నాడు. కొండయ్యయొక్క వెనుకటి పరిచయం ఆలోచించి ఎరుకయ్య క్షమించాడు. కొండయ్య తాను బతికి ఇవతలపడడం రెండోజన్మగా భావించాడు.

ఎరుకయ్య తన దగ్గరికి రావలసిందని ప్రత్యేకంగా కోనయ్యకు కబురుపంపించాడు. అతనురాగానే అతని కూతురువిషయమై అడిగాడు. కోనయ్య తాను సంప్రదాయం తప్పితేనే తనకి భయం కాని మరిదేనికీ భయంలేదని నిర్భయంగా చెప్పాడు. ఎరుకయ్య భటులకి ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు. కోనయ్యని చెట్టుకి వేళ్లాడకట్టారు. ఒక్కపూటలోనే కోనయ్య తన నిర్ణయం మార్చుకోని శిక్షనుంచి విడుదల పొందాడు.

ఊళ్లో ఇద్దరు ఆసాములు పళ్లపండగ ఆజ్ఞని ఉల్లంఘించారు. ఉత్తరక్షణంలో వాళ్లిద్దరినీ చెట్లకి వేళ్లాడగట్టారు. ఇద్దరూ మరణించారు. ఈ కృత్యంతో ఊళ్లో గుసగుసలు బయలుదేరాయి. కాని బహిరంగంగా అభిప్రాయం చెప్పినవారు కాని, ఆజ్ఞని తప్పినవారు కాని లేరు. ఎరుకయ్యపలుకుబడి విస్తరిస్తూంది. ఇంక జాలయ్య తిరిగి గూడేనికి వచ్చినా ఏమీ ఫర్వాలేదనే ధైర్యం ఎరుకయ్యకి కలిగింది. అతను జాలయ్యని రహస్యప్రదేశంనుంచి తెప్పించాడు. జాలయ్య తన పక్షంవారు లేరనీ, ఉన్నా ఒకరిద్దరివల్ల ఏమీ ప్రయోజనం లేదనీ, తను ఎదురుతిరగడంవల్ల మరణించడమే గాని మరోకలాభం లేదనీ తలచి అందరితోపాటే ఉండడం మొదలెట్టాడు.

నాలుగేళ్లయింది. ఆడవారి నవ్వులలో ఉండే అందాన్ని గురించి కవీశ్వరులు రకరకాల కవిత్వం చెబుతున్నారు. చంద్రుడిలో ఉండే నలుపు ఎప్పటికైనా కన్నెనవ్వుల తళుకులవల్లే పోవాలిగాని మరోక మార్గం లేదని వారిలో గొప్పకవీశ్వరుల అభిప్రాయం.